

AZ ALAPVETŐ JOGOK ÉS A JOGÁLLAMISÁG VÉDELMEK AKTUÁLIS KÉRDÉSEI AZ EURÓPAI UNIÓBAN I.

KARDOSNÉ KAPONYI ERZSÉBET

Az emberi jogok és a jogállamiság a tagállamok és az Unió közös alkotmányos hagyományáiból származó alapvető elvek, valamint az Unió alapját képező olyan értékek, amelyek az Európai Unió alapul. Kérdés, hogyan biztosítható ezeknek az alapelveknek a betartása? Ez a rövid tanulmány amellel érvel, hogy az Európai Unió nemcsak egy egységes közös piac, hanem egy közös elveken nyugvó közösség is, ezért az alapelveket, így a jogállamiság elvét is minden tagállamnak be kell tartania.

BEVEZETŐ

Az Európai Unió évtizedek óta nemcsak az egységes belső piacról, a vámunióról, valamint a különböző közös politikákról szól, hanem az Unió közös értékeiről is. Anélkül, hogy hosszas történelmi fejtegetésekbe bonyolódnánk, tényként megállapítható, hogy az integráció egymást követő lépésekben, szerződésről szerződésre hozta létre azt az uniót, amely napjainkban nemcsak gazdasági, hanem egyre inkább politikai együttműködés színterévé vált, belső határok nélküli, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséggé változott.¹

Az Unió a gazdasági területekről a különböző politikákra is kiterjesztette a tagállamok közötti együttműködést, fokozatosan haladva a politikai unió felé. A politikai unió fogalmát többen, többféleképpen fogalmazták meg, de jellemzően kevésbé egyértelműen, mint a gazdasági unióét.² A politikai unió fogalma alatt általában az integráció legmagasabb fokozatát értik, amely gyakorlatilag egyetlen közös államot jelent. A „közös államon” belül különböző fokozatai képzelhetők el az együttműködésnek, mert végül is nem arról van szó, hogy az államok lemondanak a teljesen szuverenitásukról, így a politikai unió a gyakorlatban különböző szinteken megvalósuló államszövetséget fed. Lényeg, hogy ezek olyan formák, amelyek megfelelnek a nemzetközi szervezetek általános ismérveinek, ahogy azt *Sir Gerald Fitzmaurice* megfogalmazta: az „államok társulása nemzetközi szerződés révén, amely alkotmánnyal, közös szervekkel és saját, a tagállamo-

1 Lisszaboni Szerződés: EUSZ 3. cikkének (2) bekezdése, az EUMSZ 67. cikke. http://europa.eu/pol/pdf/consolidated-treaties_hu.pdf p.18. és p. 74. [2016.04.16.]

2 Bővebben: Blahó András (szerk.) (2004): Európai integrációs alapismeretek. Budapest: Aula. Palánkai Tibor (2005): „Európai egyesülés - integrációelmélet (Új integráció gazdaságtanának szükségessége)” *Magyar Tudomány* 2005(10): 1221. J. Nagy László (2005): Az európai integráció politikai története, Szeged.

kétől elkülönült jogalanyisággal bír”³ Ahány nemzetközi szervezet, annyiféle megoldást létezik, hiszen az államok diszkrecionális joga, hogy szuverenitásuk megőrzése vagy relatív korlátozása mellett (pl. Európai Unió) belépjenek egy vagy több nemzetközi szervezetbe, és – ha érdekük úgy diktálja – akkor ezekből a szervezetekből ki is léphessenek.

Európában az államok lehetséges együttműködésének különböző formáira több elképzelés is született az elmúlt évszázadokban.⁴ Rendszerint visszatérő kérdés, hogy ez a politikai unió Európában megvalósult-e már?⁵ Mindenestre az Európai Unió hivatalos honlapja szerint: „[Az] Európai Unió egyedülálló gazdasági és politikai unió, melyet jelenleg 28 európai ország alkot.” és egyúttal azt is deklarálja, hogy az EU működésének alapelve a jogállamiság. Ahogy Bodnár professzor megfogalmazta: „[Az] EU kétségkívül nemzetközi szervezetnek minősíthető, de olyan eltérő sajátosságokkal rendelkezik, amelyek egyetlen más, máig létező nemzetközi szervezetre sem jellemzőek; a szervezet szupranacionális jellegéből adódóan (vagy azt is mondhatnánk, hogy a funkcióképesség biztosítása okán), olyan sajátos sui generis jogrendszerrel bíró szervezetről van szó, amely jogrendszer sajátosságai nem kizárólagos jellemzői sem a belső jognak, sem a hagyományos nemzetközi jognak.”⁶

A jogállamiság az Unió értelmezésben azt jelenti, hogy az Európai Unió tevékenysége minden esetben a tagállamai által önkéntes alapon és demokratikusan elfogadott szerződéseken alapul. Az Unió nemcsak politikai unióként van említve, hanem utalás történik a részvételi demokrácia elvére is, miszerint az Unió szintjén a polgárok közvetlen képviselője az Európai Parlamentben, míg a tagállamoké az Európai Tanácsban és a Tanácsban valósul meg.⁷ Több szerző is kiemeli, hogy az Európai Unió az elmúlt évtizedekben, a Maastrichti Szerződés hatálybalépésével változott politikai unióvá.⁸ Ez a szerződés egységbe foglalta az Európai Uniót, a közösségeket (I. pillér – EEC, beleértve ECSC és EAEC is), a közös kül- és biztonságpolitikát (II. pillér – CFSP), valamint a bel- és igazságügyi együttműködést (III. pillér – PJCC/JHA).⁹

3 J. G. MERRILLS: Judge SIR GERALD FITZMAURICE and the discipline of international law, Kluwer Law International, 1998, http://legal.un.org/ilc/guide/1_1.htm [2016-04-15]

4 1849-ben a párizsi szabadtéri békekongresszuson már elhangzott az Európai Egyesült Államok elnevezés, amit Victor Hugo használt záróbeszédében. (Magyarul megjelent: Budapest, 1919 "Világ Páholy", p. 16). Meg kell e helyütt említeni a Pán-Európai Unió fogalmát is, amelyet gróf Richard Coudenhove-Kalergi (1894–1972) fogalmazott meg 1923-ban. (Bóka Éva (2001): Az európai egység gondolat fejlődéstörténete, Budapest, pp.159–169). Említést érdemel 1930-ban megjelent Aristid Briand (1862-1932) Memoranduma is, amely nagy ívű elképzeléseket fogalmazott meg az európai államok lehetséges együttműködéséről. (J. Nagy László (2005): Az európai integráció politikai története, Szeged, p.10)

5 The Economist explains: Everything you need to know about European political union Jul 27th 2015, 23:50 by M.S. <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2015/07/economist-explains-20> [2016.03.16.]

6 Bodnár László(2009): „Az Európai Unió, mint különleges nemzetközi szervezet” in: Pánovics Attiaka (szerk): *Együtt Európában – múlt, jelen, jövő*. Budapest: Európai Bizottság Magyarországi Képviselője, p. 56.

7 http://europa.eu/about-eu/basic-information/about/index_hu.htm [2016.03.16.]

8 Hermann-Josef Blanke, Stelio Mangiameli (2013): The Treaty on European Union (TEU): A Commentary Springer Science & Business Media https://books.google.hu/books?id=hPu8BAAAQBAJ&dq=convent+of+the+constitutional+treaty+of+the+eu&hl=hu&source=gbs_navlinks_s p.257. [2016.05.23.]

9 The Treaty on European Union, Luxembourg (1992): Office for Official Publications of the European Communities, ISBN 92-824-0959 http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_hu.htm [2016.04.16.]

A Maastrichti Szerződés első pillérért a már meglévő közösségek alkották, amelyen belül az uniós intézményeket a nemzeti szuverenitás közös gyakorlása révén működtették. Ide sorolható a GMU, az uniós állampolgárság és minden, közösségi intézménynek és eljárásnak alárendelt politika is (erősen integrált politikák és kevésbé integrált politikák.) Az első pillérhez tartozó területeken az Európai Bizottság javaslatot tesz, az Európai Unió Tanácsa és az Európai Parlament dönt (tipikusan együtt döntési eljárás, de voltak egyéb döntéshozatali formák is), jogvita esetén pedig vitathatatlan a Luxembourgi Bíróság (továbbiakban ECJ) illetékessége.

A második pillért a közös kül- és biztonságpolitikát, a harmadikat pedig a bel- és igazságügyi együttműködés alkották, amelyeken belül a tagállamok kormányközi együttműködést alakítottak ki. Meg kell jegyezni, hogy ez az együttműködés is a közösségi intézmények keretében zajlott, és voltak nemzetek feletti vonatkozásai is, így többek között a Bizottság részvétele a folyamatokban és az Európai Parlamenttel folytatott konzultáció. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy ezekre a területekre az ECJ ítélkezési gyakorlata nem alkalmazandó. A Maastrichti Szerződés alapvető újításai közül kiemelendő, hogy a tagállamok egyetértésüket adták arra, hogy a közösség hatásköreit a nem gazdasági jellegű területekre is kiterjesztik és létrehozták az európai uniós polgárság intézményét, továbbá egy jegyzőkönyvben több szociális jog is megfogalmazásra került.¹⁰

Az Európai Unió létrejöttével az európai integráció tehát határozott lépést tett a politikai unió, a szorosabb politikai integráció felé, ami a föderáció irányába történő elmozdulásként értékelhető még akkor is, ha a tagállamok egy része a föderációnak még a gondolatát is következetesen elutasította már 1992-ben és azóta is ellenezi.¹¹

Maastricht óta az Európai Unió mindenképpen több mint a közös politikákat megvalósítására törekvő integráció, abba a közös értékek és alapelvek, mint az emberi jogok védelme, demokrácia és jogállamiság is beletartoznak. Annak idején *Winston Churchill* híres zürichi beszédében az Európai Egyesült Államok létrejöttét vizionálta, de tényként kell megállapítani, hogy az Európai Unió jelenlegi formájában még távol van ettől az eszménytől.¹² Az Európai Unió kezdetektől

---

10 Kiemelendő még a gazdasági és monetáris unió (GMU) létrehozása, amely felölelte az egységes valutát (1998. évi határozat értelmében ez az euró), az új politikák kialakítását (pl. oktatás, kultúra), valamint a szubszidiaritás elvének alkalmazását a hatáskörök gyakorlásának szabályozását, valamint egy Szociális Megállapodást és Jegyzőkönyvet, amelyhez az Egyesült Királyság nem csatlakozott. (Ennek célja: a foglalkoztatás ösztönzése, az élet- és munkakörülmények javítása, megfelelő szociális védelem, a szociális partnerek közötti párbeszéd, az emberi erőforrások fejlesztésének elősegítése a tartósan magas foglalkoztatás érdekében, valamint a munkaerőpiacról kirekesztett személyek beilleszkedésének lehetővé tétele volt.)

11 Nyilvánvalóan az egyik ilyen tagállam az Egyesült Királyság. A Maastrichti Szerződés Preambulum tervezete tartalmazott egy utalást, miszerint „marks a new stage in the process leading gradually to a Union with a federal goal.” Ezt az Egyesült Királyság határozott kérésére kivették a végső verzióból.

Elke Cloots, Geert De Baere, Stefan Sottiaux (2012) (ed.): *Federalism in the European Union*, Oxford: Hart Publishing. pp. 245, 287.

12 „There is a remedy which ... would in a few years make all Europe ... free and ... happy. It is to re-create the European family, or as much of it as we can, and to provide it with a structure under which it can dwell in peace, in safety and in freedom. We must build a kind of United States of Europe. [...] However, all this will not mean the abolition of the nation state. Because even for the finalized Federation the nation state, with its cultural and democratic traditions, will be irreplaceable in ensuring the legitimation of a union of citizens and states that is wholly accepted by the people. I say this not least with an eye to our friends in

fogva hol a föderáció, hol a konföderáció megvalósítása között ingadozott, jelenlegi formáját leginkább a hibrid föderációval lehet jellemezni.¹³

Az európai politikusok többször nyíltan is állást foglaltak ebben a vitában. Ilyen megnyilvánulásokra jellemzően az integráció mélyítésekor, a szerződés módosításokat megelőzően került sor. Ezen emlékeztető véleménynyilvánítások körébe tartozik *Joschka Fischer* akkori német külügyminiszter 2000. május 12-én, a berlini Humboldt Egyetemen mondott beszéde („*Fischer-Rede*”), amit saját nevében adott elő („*eine persönliche Zukunftsvision*”), illetve az azt követő reakciók. *Fischer* az Európai Unió jövőjét egy, a szubszidiaritás elvén alapuló föderális Európában („*echten Europäischen Föderation*”) vázolta fel, és ebben többek között annak a véleményének adott hangot, hogy ha a föderáció nem valósul meg, maga az integráció központi eleme válik kétségessé.¹⁴ A német politikus szükségesnek tartotta az integráció megerősítését, erősebb európai intézmények megalkotását és a politikai unió kiteljesítését.¹⁵ Ennek eszközeként egy „gravitációs központ” („*Gravitationszentrum*”) létrehozását nevezte meg és Európa tudatos politikai újraalapításának szükségességét hangsúlyozta. Úgy vélte, az Európai Uniónak az erózió és az integráció között kell választania („*Erosion und Integration*”).

Fischer föderalista víziójára hamarosan megérkezett a franciák válasza. 2000. június 16-án

---

the United Kingdom, because I know that the term "federation" irritates many Britons. But to date I have been unable to come up with another word. We do not wish to irritate anyone. [...] The question which is becoming more and more urgent today is this: can this vision of a Federation be achieved through the existing method of integration, or must this method itself, the central element of the integration process to date, be cast into doubt?"

http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/pdf/winston_churchill_en.pdf [2016.04.24]

13 [...] „A *federation* is one species of such a federal order; other species are unions, confederations, leagues and decentralised unions—and hybrids such as the present European Union (Elazar 1987, Watts 1998). A *federation* in this sense involves a *territorial* division of power between constituent units—sometimes called ‘provinces,’ ‘cantons,’ possibly ‘cities,’ or confusingly ‘states’—and a common government. [...] “In contrast, ‘confederation’ has come to mean a political order with a weaker center than a federation, often dependent on the constituent units (Watts 1998, 121). Typically, in a confederation a) member units may legally exit, b) the center only exercises authority delegated by member units, c) the center is subject to member unit veto on many issues, d) center decisions bind member units but not citizens directly, e) the center lacks an independent fiscal or electoral base, *and/or* f) the member units do not cede authority permanently to the center. Confederations are often based on agreements for specific tasks, and the common government may be completely exercised by delegates of the member unit governments. Thus many would count as confederations the North American states during 1776–1787, Switzerland 1291–1847, and the present European Union—though it has several elements typical of federations.”

Federalism, Stanford Encyclopedia of Philosophy, First published Sun Jan 5, 2003; substantive revision Tue Mar 4, 2014

<http://plato.stanford.edu/entries/federalism/> [2016.03.16.]

14 *Joschka Fischer*: "Vom Staatenverbund zur Föderation – Gedanken über die Finalität der europäischen Integration" Rede am 12. Mai 2000 in der Humboldt-Universität in Berlin,

http://www.jku.at/eurecht/content/e69262/e69667/e69692/files69693/Fischer_Finalitaet_ger.pdf [2016.03.16.]

15 „Ich bin zwar mehr denn je überzeugt, dass Europa mehr Integration und stärkere Institutionen braucht. Aber klein-europäische Vorstellungen teile ich nicht mehr.” Op. cit.

Alain Juppé (korábbi francia miniszterelnök) és *Jacques Toubon* (korábbi francia belügyminiszter) a *Le Figaro* hasábjain tette közzé a Club 69 keretein belül kidolgozott elképzeléseiket a jövő európai konstrukcióról, és ha nem is direktben válaszoltak a *Joschka Fischer* által elmondottakra, de visszautasították annak föderalista elképzeléseit.¹⁶ 2000. szeptember 21-én *Guy Verhofstadt* belga miniszterelnök állt ki az európai föderáció eszménye mellett, akit 2000 novemberében *Giuliano Amato* olasz miniszterelnök támogatásáról biztosított.¹⁷ *Tony Blair* 2002. október 6-án a lengyel tőzsdén, majd november 28-án Cardiffban mondott beszédében reagált *Joschka Fischer* elképzeléseire, a föderális „szuperállamnak” még a gondolatát is határozottan elutasítva.¹⁸ Az akkori német (*Gerhard Schröder*) és francia (*Lionel Jospin*) miniszterelnök csak egy évvel *Joschka Fischer* beszéde után szólaltak meg ebben a kérdésben egy szűkebb körben, amelyhez később az akkori portugál miniszterelnök *Antonio Guterres*, illetve *Romano Prodi* is csatlakozott. Megállapodtak, hogy az Európai Uniót egy alkotmányon alapuló demokratikus föderáció felé mozdítják el.¹⁹

A tagállamokat és az uniós polgárokat is folyamatosan foglalkoztató kérdésekre próbált választ adni a 2001-ben megfogalmazott Laekeni Nyilatkozat, amely összegezte mindazokat a dilemmákat, amelyek egyre sürgetőbbé tették az Unió megreformálását.²⁰ Ebben már előre ve-

16 L«Union renforcée» que prônent l'ancien premier ministre et l'ancien garde des Sceaux représente de leur part une importante évolution par rapport à la doctrine confédérale du général de Gaulle, même si demeure bien présente dans leur Constitution la référence aux Etats nations. Une telle démarche est-elle cautionnée, inspirée par le président de la République ? Bien que proches l'un et l'autre de Jacques Chirac, tous deux s'en défendent. «Nous sommes autonomes, totalement libres.» Mais, à l'Elysée aussi, on planche sur l'après-présidence française... »

<http://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/b9fe3d6d> [2016. 03.16.]

17 Hartmut Marhold: Le débat politique sur la constitutionnalisation de l'Europe: enjeux et controversies, L'EUROPE EN FORMATION N° 321 – été 2001, p.18.

18 Prime Minister's Speech to the Polish Stock Exchange (6 October 2000). [ON-LINE]. [Brussels]: European Commission, [17.01.2005]. A larger, stronger, democratic Europe „The difficulty, however, with the view of Europe as a superstate, subsuming nations into a politics dominated by supranational institutions, is that it too fails the test of the people. [...] Europe is a Europe of free, independent sovereign nations who choose to pool that sovereignty in pursuit of their own interests and the common good, achieving more together than we can achieve alone. The EU will remain a unique combination of the intergovernmental and the supranational.” [...] We are building a Europe of equal partners served by institutions which need to be independent but responsive and accountable. We want a Europe where there are national differences, not national barriers, where we hold many of our policies in common, but keep our distinct, separate identities.”

http://europa.eu.int/futurum/documents/speech/sp061000_en.pdf. [2016.03.16.]

Address given by Tony Blair on the work of the European Convention (28 November 2002) Cardiff

http://europa.eu.int/constitution/futurum/documents/speech/sp281102_en.pdf. [2016.03.16.]

19 Hartmut Marhold: Le débat politique sur la constitutionnalisation de l'Europe: enjeux et controversies, L'EUROPE EN FORMATION N° 321 – été 2001, p.19.

20 Laeken Declaration on the Future of the European Union (15 December 2001)

[...] „Over the last ten years, construction of a political union has begun and cooperation has been established on social policy, employment, asylum, immigration, police, justice, foreign policy and a common security and defence policy. [...] Europe as the continent of humane values, the Magna Carta, the Bill of Rights, the French Revolution and the fall of the Berlin Wall; the continent of liberty, solidarity and above

títették a Konvent²¹ összehívását, és egy új, átfogó uniós szerződés megalkotását. Az integráció fejlődése során minden bizonnyal az Európai Alkotmányos Szerződés (*consolidated constitution for the European Union*) állt formáját tekintve legközelebb a föderalista elképzelések megvalósításához, amelynek előkészítése átláthatóan zajlott, és a vitákba széles körben vonta be a különböző szereplőket, a tagjelölt államok képviselőit is beleértve.²² Az Alkotmányos Szerződés egyik célkitűzése egy demokratikusabb, átláthatóbb és hatékonyabb Európai Unió megteremtése volt, kiemelve a demokratikus legitimitációt, az intézmények átláthatóságát, a nemzeti parlamentek szerepét, valamint a döntéshozatali és működési szabályait egy bővített Európai Unióban.²³ Az Alkotmányos Szerződés Preambuluma világossá tette, hogy a tagállamok „[...] miközben büszkék maradnak saját nemzeti identitásukra és történelmükre, elhatározták, hogy felülemelkednek ősi megosztottságaikon, és — egymással mind szorosabb egységre lépve — egy közös jövő megteremtésére törekednek [...]”. Az Alkotmányos Szerződés „Az Unió értékei I” 2. cikkében leszögezte: „[Az] Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok — ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait — tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közősek a tagállamokban, a pluralizmus, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában.”²⁴

Ezen túlmenően az Unió Alapvető Jogok Chartáját – amit a Nizzai Szerződéshez csak Nyilatkozatként csatoltak – az Alkotmányos Szerződés II. része beemelte a szerződésbe, így az kötelező érvényűvé vált. Mint ismeretes az Alkotmányos Szerződés ratifikációja a francia és holland

---

all diversity, meaning respect for others' languages, cultures and traditions. The European Union's one boundary is democracy and human rights. The Union is open only to countries which uphold basic values such as free elections, respect for minorities and respect for the rule of law.”

Presidency Conclusions European Council Meeting in Laeken 14 and 15 December 2001, SN 300/1/01 REV 1

<http://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/1993-2003/> [2016.05.13.]

21 A Konvent egy 105 tagú tanácskozó testület volt, melynek tagjai között voltak a tagállami kormányok egy-egy képviselője, a nemzeti parlamentek két-két tagja, és az akkori tagjelölt országok 13 képviselője is, valamint, megfigyelői státussal rendelkezett az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság három taggal, az európai szociális partnerek szintén három fővel, és a Régiók Bizottsága hat fővel, valamint az Európai Ombudsman. Az Európai Konvent munkájában Magyarországot Vastagh Pál, Szájer József, Martonyi János, Kelemen András, Gottfried Péter és Szent-Iványi István képviselte.

22 Gordos Árpád, Ódor Bálint (2004): *Az Európai Alkotmányos szerződés születése. Tanulmányok-dokumentumok*. Budapest: HVG-ORAC, p. 149-159.

23 Le Conseil européen réuni à Laeken, en Belgique, les 14 et 15 décembre 2001, constatant que l'Union européenne abordait un tournant décisif de son existence, a convoqué la Convention européenne sur l'avenir de l'Europe. Projet de traité établissant une Constitution pour l'Europe (CONV 820/1/03 REV 1; CONV 847/03, CONV 848/03)

<http://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/> [2016.05.13.]

24 Az Európai Alkotmány létrehozásáról szóló szerződés szövege, ahogyan azt Rómában aláírták 2004. október 29-én, és kihirdették az Európai Unió Hivatalos Lapjában 2004. december 16-án (C sorozat, 310. szám). http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_establishing_a_constitution_for_europe [2016.05.13.]

referendumokon elbukott megakasztva ezzel a hatálybalépéshez szükséges folyamatot.²⁵ Bár az utólagos elemzések azt mutatták, hogy a 2005-ben lezajlott francia és holland referendumok elutasító eredménye nem annyira az Alkotmányos Szerződés tartalmának, mint inkább az adott országok politikai elitjének szólt, a politikai unió ebben a formában nem valósulhatott meg. Az Alkotmányos Szerződés elutasítása tovább gyűrűző negatív hatással volt az egész Európai Unióra, az akkori tagjelöltek kilátásaira is, és csak néhány éves vajúdás után jutottak kényszerű egyezségekre a tagállamok a jelenleg is hatályos Lisszaboni Szerződés kérdésében.²⁶ Mivel a politikai unió megvalósításának szorosabb formáját a tagállamok egy csoportja elutasította, újból indultak a tárgyalások egy újabb egyezség (reformszerződés) kialakítására, amelyek azonban korántsem voltak olyan sikeresek, mint az Alkotmányos Szerződést kialakító Konvent. Az Alkotmányos Szerződéshez képest, kikerült a szerződésből az Alapvető Jogok Chartája, ugyanígy a közösségi jog elsődlegességére utaló explicit megfogalmazás (I-6. Az Alkotmány, valamint az Unió intézményei által a rájuk ruházott hatáskörök gyakorlása körében alkotott jog a tagállamok jogával szemben elsőbbséget élvez), valamint az unió jelképei és mottója („unity in diversity”) is.²⁷ Az unió értékeire való utalás és azok védelmében korábban (Amszterdami Szerződés) lefektetett, majd kiegészített (Nizzai Szerződés) jogállamisági mechanizmus azonban megmaradt a tervezetben, majd a szerződésben is (Lisszaboni Szerződés), ezzel továbbra is biztosítva a lehetőséget, a tagállamokkal szembeni fellépésre.

A tanulmány folytatása, befejező része a Köz-Gazdaság 2017/1-es számában jelenik meg.

25 Angyal Zoltán (2007) „Az Európai Alkotmányszerződés ratifikációs válsága, avagy a közvetlen demokrácia és az integráció kollíziója” *Sectio Juridica et Politica* XXV(1): 179-183.

http://www.matarka.hu/koz/ISSN_0866-6032/tomus_25_1_2007/ISSN_0866-6032_tomus_25_1_2007_175-190.pdf [2016.04.12.]

26 „The rejection of the EU Constitution as a result of the national referenda in France and the Netherlands seriously affected the evolution of the Union as a political system. The referenda caused a crisis in all components of European governance: institutions, actors, and policy process. It is through the mechanism of spillover that the negative consequences of the vote affected the countries outside the EU. Negative issue linkages developed between the renationalization of the external policies of the Union and the prospects of its continued enlargement to the east. By allowing a spillover of retrenchment to affect its external domain, the EU has imposed limitations on its own capacity as an agent of political change. Such policy choices are likely to have significant geopolitical effects.”

Boyka Stefanova: The “No” Vote in the French and Dutch Referenda on the EU Constitution: A Spillover of Consequences for the Wider Europe, PSOnline April 2006, p.255
www.apsanet.org, [2016.04.12.]

27 „I-8. Az Unió zászlaja kék alapon tizenkét arany csillag alkotta körből áll. Az Unió himnusza Ludwig van Beethoven IX. szimfóniája Örömdájának részlete. Az Unió jelmondata: „Egyesülve a sokféleségben”. Az Unió pénzneme az euro. Május 9-e Európa-napként kerül megünneplésre az Unió egészében.”

Az Európai Alkotmány létrehozásáról szóló szerződés szövege, ahogyan azt Rómában aláírták 2004. október 29-én és kihírdették az Európai Unió Hivatalos Lapjában 2004. december 16-án (C sorozat, 310. szám).
http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_establishing_a_constitution_for_europe [2016.05.13.]